

EEN DORP IN OORLOGSTIJD: RUMST IN 1704

Na de dood van Karel II, koning van Spanje, op 1 november 1700, betwistten de Franse koning Lodewijk XIV en de Oostenrijkse Karel van Habsburg de Zuidelijke Nederlanden. De Franse koning neemt er gewapenderhand bezit van ten voordele van zijn kleinzoon, de hertog van Anjou, die koning van Spanje werd. Hierdoor brak de Spaanse Erfenisoorlog uit.

De Fransen hadden met behulp van een menigte boeren een verdedigingslinie ingericht van de Schelde tot de Maas. Van Merksem tot aan de Demer werd ook een linie geworpen bestaande uit watergrachten. De grootse werken aan deze Franse linies alsmede het aanleggen van de nieuwe legerweg tussen de Demer en Merksem, de huidige Aarschotse baan, kostte veel arbeid waarvoor onze dorpen de arbeiders of pioniers dienden te leveren. Zij moesten hun pioniers voorzien van "schuppen", kapmessen, kruiwagens, wagens en paarden, alsmede van voedsel dat ze telkens voor verschillende dagen moesten vernieuwen en aanbrenge. Tot in het midden van 1705 werkte men, onder de leiding van Oblet de Heembeek, majoor en kapitein der gidsen, koortsachtig aan de linie. In onze streek zaten de Fransen toen nog tot benoorden Lier. De Franse Maarschalk Villeroy, die in 1695 zonder pardon Brussel had platgebombardeerd, had zijn hoofdkwartier opgeslagen op het Rameiënhof te Berlaar-Gestel.

In het oorlogsjaar 1701 - 1702 gingen de Rumstse pioniers werken te Mechelen, Wijnegem en Lier. Guiliam De Noter maakte hiervoor voor 46 g. twintig pijpegaelen (kruiwagens). De werken aan de linie kostten de Rumstenaren 681 g. 6 st.. Bovendien voerden ze kanonnen en karrevrachten gras, hooi, haver, stro en andere fouragie ten dienste van de markies van Bedmar en anderen naar Mechelen, Diest, Namen, Rijmenam, Zandvliet, Antwerpen, Stevensweert en Gelderland. Bij Augustijn Hellemans kocht het dorp voor 156 gulden een paard voor het leger. Corneel Verhoeven, Jan Steylaert, Hendrik en Peeter Braeckmans, Gillis Eeckelaer en Peeter Rijpens gingen naar Antwerpen om hun paard te laten monstere. Tamboer Adriaen Ceulemans verdiende 1 g. 4 st. met de trommel te slaan om het volk te werven. De soldaten van zijne excellentie de heer Dartagnan, luitenant-generaal, kwamen logeren wat samen 1785 g. 6 st. kostte. Jasper Sanders diende hen als gids. Er werd weer een burgerwacht ingericht.

In de daaropvolgende periode, 1702 - 1703, kostte het pionieren aan de linie en wacht lopen aan de Rumstse gemeente 1148 g. 11 st. Hendrik Taeyaerts brak er tijdens het wachtlopen zijn trommel.

Jan Pompelemon leverde fouragie, besloeg de dorpspaarden en repareerde hun getuig. Een van deze paarden werd geleverd door Jan Asselberghs. Voor de betaling van regimentspaarden voor

het leger moest de gemeente omtrent 500 g. betalen. Daar men deze som niet op tijd kon betalen en men een strafexpeditie van de hoofdschout van Turnhout wilde vermijden kreeg borgemeester De Coen van het dorpsbestuur de opdracht ergens het geld te lenen.

Van acht tot eenentwintig april "logeerde" het regiment van chevalier De Berghes te Rumst en op drieëntwintig november 1702 een regiment van het voetvolk van de kolonel Zoeniga volgens order van de markies de Bedmar, bevelhebber van het leger des konings hier te lande.

Peeter Vanden Eede, meester-steenhouwer, (x Maria De Laet) werkte buiten de St. Jorispoort te Antwerpen aan het nieuw hoofd van de brug en leverde hiervoor 43.600 Boomse steen, 798 voeten arduin, 248 zakken kalk en 5 karren kalk, oud lood om krammen te gieten in de bovenste lagen. Daarbij gerekend 6 steenhouders, die samen 36 dagen werkten en 211 daghuren van aardewerkers, kostte dit alles samen 1289 g. 2 en 3/4 st.

Jan Peeters kreeg als opdracht aan de ontvanger van de bons te Breda 577 gulden te betalen voor de contributie van april en mei 1703 voor het dorp Kontich, " ...en te vragen wat die van Reet, Waarloos en Schelle nog ten achter zijn en te vragen of den boer gevangen van Duffel niet te rantsoeneren is voor zestig à zeventig gulden, welk hij door zijn notoire armoede niet kan geven en de parochie voor hem niet moet caveren, "sijne vrienden souden suer bij een te krijgen..."

Het volgende oorlogsjaar, 1703 - 1704, verliep al even rampzalig.

Niclaes Vloebergh leverde 380 busselen stro en Gerard Rommens leverde een paard. De gemeente betaalde wagenvrachten piketten, groene fouragie (o.a. het gras van de Lochtbeemd achter het kasteel van Rumst), brandhout, schipvrachten om de fouragie te voeren naar Nazareth, het leggen van schepen aan het Hellegat, pioniers en logeringen. De dorpsregeerders leenden vijfhonderd gulden van Gommer Verrept en Anna Wilrijckx. Deze som moest dienen om de contributie aan de staten van Holland te betalen om de executies en brandschattingen te weren zoals de naburige dorpen die hadden doorstaan.

Boom leverde 10 paarden te Mechelen om artillerie te transporteren naar Gelre; Cornelis Huyghelen zorgde voor een wagen met vier paarden om duizend zakken graan naar de stad Weert te voeren, er werden twee paarden geleverd door Philips Nagels om pontons van Mechelen naar Roermond te transporteren. Ten slotte ging François Spillemaeckers nog met een wagen en drie paarden naar Diest en leverden François Addiers en Gerard De Bruyn een kar en 2 paarden te Zandvliet. Tweeduizend busselen stro werden naar Wijnegem en Deurne gebracht. Jan Van Son leverde honderd mutsaards en Jan Kennie een gelijk aantal staken te Wommelgem. Bovendien voerde men met kar en paard brood naar Antwerpen.

Hendrik Lamot, veerman te Willebroek, zette zeven compagnies Spanjaarden en vijf paarden over.

De dorpen moesten ook soldaten leveren, wat onze mensen zeer zwaar viel. Hoezeer men er de "jonckmans" ook toe aanzette, weinigen hielden ervan soldaat te spelen. De lotelingen konden zich echter laten vervangen door andere mannen die zich verkochten uit armoede of zucht naar avontuur. Vele plaatsvervangers kwamen van elders. Zo werden in 1701 - 1702 Peeter Claes, Peeter Vanden Bril, Martinus Frans, Comeel Mol en Erasmus Vanden Branden door het dorp aangeworven als soldaat.

Later tekende nog Jan Vecquemans, uit Mechelen, voor 3 jaar als soldaat. of "militiaan" voor Rumst.

Men leverde vier soldaten in het regiment van de graaf Van Rupelmonde, waarvoor men 1024 g. 16 st. leende van Peeter De Weerdt uit Reet.

John Churchill, hertog van Marlborough 1650 - 1722, ook genaamd mijnheerke Malbroek en nog herdacht (verbrand) te Edegem.

Al die werken konden de Fransen echter niet beschermen tegen het kriegsbeleid van de vermaarde veldheer John Churchill, hertog van Marlborough (Malbroek, zoals men hem noemde), aanvoerder van het leger der Verbondenen. In 1705 veroverde hij een groot deel der linies in het oosten.

Door de nederlaag van het Franse leger, onder het bevel van maarschalk Villeroy, op 24 mei 1706 te Ramillies, kwam er een definitief einde aan de Franse bezetting van onze streken..

Dit maakte echter geen einde aan de ellende van de plaatselijke bevolking, zoals Peeter Braeckmans, een van de grote Rumstse pachters in 1706 nog aan den lijve kon ondervinden. Deze schatte last, hem aangedaan door verscheidene militaire troepen,” soo van camperinge als andere marcherende trouppen te mijnen huuse inne ghevallen par force” op 136 gulden:

“Op 10 - 6 - 1706 is het Franse garnizoen vertrokken uit Antwerpen en hebben mij ontwel-digd, genomen en verbrand in het kampement ter alderminste 900 mutsaarden en 2 voederen hout, 200 halfhout, 5 voederen tarwevoorslagen, 7 voederen roggevoorslagen en 1 voeder hooi.

Op 6 - 1 - 1709 een wachtmeester van ‘t regiment van Westerlo met twee ruiters, kost en drank en haver voor de paarden geleverd.

Op 7 - 1 - 1709 een kwartiermeester van de graaf de Telly met 2 wachtmeesters, 1 ruiter, 8 knechten, 29 paarden, kost, drank, haver, hooi en brandhout gegeven omwille van de excessieve koude.

Op 8 - 1 - 1709 een keizerlijke commande verzoekende aldaar refranche, doch hebben aan dezelfde gegeven een courtoisie om hunlieden kwijt te worden, dewelke te mijnen huize bij geweld zijn ingevallen in presentie van de borgemeester en hebben alles aangegrepen en genomen, zo haver, hooi, brandhout enz.”.

Daar dit alles veel wanorde meebracht en de veiligheid van het dorp en zijn inwoners ook in deze gevaarlijke tijden moest verzekerd blijven werd, zoals boven gezegd, in 1701 terug een burgerwacht ingericht. Iedere inwoner tussen de 18 en de 60 jaar was verplicht dienst te nemen onder het gezag van een officier, aangeduid voor hun respectieve woonwijk. Deze stelde rotten samen die, onder leiding van een korporaal, wachtronden liepen en bewakingsopdrachten vervulden. De algemene leiding berustte bij de drossaard, als hoogste politie-ambtenaar.

Omwille van de betwistingen en de soms verregaande plantrekkerij van de Rumstenaren werd er voor deze burgerwacht een reglement opgesteld. Doordat het Rumstse dorpsbestuur het liet goedkeuren door de Soevereine Raad van Brabant, kreeg het een politionele bevoegdheid. Gezien de gevallen die er in opgesomd worden, was dit zekerlijk van doen. Volgens de aanhef gold het ook voor de gemeente Boom. “Dezen zegel dient voor het geannexeerd reglement van die van Rumst date 13 juni 1704 geapprobeerd in de Souvereine Raad van Brabant, welk reglement zal dienen voor die van Boom”.

Alzo in zijnen Majesteit Souvereine Rade, geordonneerd in deze zijne lande en hertogdommen van Brabant, rekweste waren gepresenteerd bij ofte vanwegens die regeerders der Vrijheid van Rumst, daarbij in substantie te kennen gevende hoe dat zij hun niet machtig vindende op te brengen die zware contributie bij de vijand van hun geëist, hun genoodzaakt vonden tegen

dezelve te defenderen. Om dewelke te beter uitte werken zo hadden zij geraadzaam gevonden te formeren het alhier naarvolgende reglement, dwelk zij op den negensten dezer maand juni ook hadden doen bevonissen maar alzo zij dien niettegenstaande bevonden dat verscheie kwaadwillige en oproerige ingezetenen daaraan niet en wilden verstaan nochte en wilden obedieren zolange hetzelve niet en was geaprobeerd nochte geautoriseerd bij de voorzeide Souvereine Raad, gelijk die van de drij banken van Duffel ende gelijk die van het dorp van Sint Kathelijne Waver zulks hadden doen doen op de drijentwintigste novembris lestleden, blijkende bij copije aldaar gevoegd ende dat zij vanwegens den vijand zo met brand als anderszins scherpelijk wierden gedreigd, zulks dat zij daartegen dagelijks moesten wezen op hun hoede. Hebbende hun over weinige dagen moeten stellen in de wapenen, ten getalle van wel drijhonderd, omdat zij waren geadverteerd dat een zeer sterke partije van denzelfden vijand waren gepasseerd den linie, zulks dat zij genoodzaakt waren geweest te doorzoeken alle de bossen, niet alleenlijk van hunnen vrijheid maar ook van de omliggende dorpen.

Oorzake zij hun genoodzaakt vonden hunne toevlucht te nemen tot den voorschreven Rade, denzelve ootmoedelijk bidden het hiernaarvolgende reglement te approberen ende autoriseren ende daarvan te verlenen acte. Hier volgt het reglement

In den eersten wordt wel expresselijk geordonneerd ende bevolen aan alle ingezetenen, getrouwd ende ongetrouwd, van achttien jare tot vijfenzestig jaren toe, bekwaam om de wapenen te dragen, gene uitgenomen behoudens de geestelijken en de edelmans, ende dat allenlijk ten opzichte van hunnen personen ende niet van hunne domestiquen, dat dezelve zullen onderworpen zijn aan het doen der wachten zo dikmaals zij daartoe bij hunne kapiteins ofte corporaals zullen worden gecommandeerd, op de boete en pene van drij gulden telken reize te verbeuren.

Item zo wanneer enige troepen ofte partijen van soldaten zo te water als te lande binnen deze Vrijheid ende Jurisdictie zullen arriveren, posteeren, logeren, ofte bij trekken, dat niemand hem en zal vervoorderen d'officieren ofte andere dezelve troepen leidende, aan te spreken ende naar hun patent ofte paspoort te vragen, dan alleenlijk de kapiteins, oftewel, in haarlieden absentie, de corporaals van de wachten die daartoe van wethouderen gekozen zijn; ende wie contrare deden zal insgelijks verbeuren drij gulden.

Dat niemand en zal vrij ofte exempt gehouden worden van de voorschreven wachten, dan alleenlijk degenen die alsdan bevonden zal worden effectievelijk buiten de jurisdictie te wezen om zijne of andere pressante affaires bij voorgaande wete nochtans aan hunne respectieve

kapiteins ofte korporaals ende degene bij ziekte ofte andere gebreken door hun zoude kunnen worden geexcuseerd.

Ordonnerende ende verbiedende wel expresselijk aan alle ingezetenen het geweer dragende ende gebruikende dat zo dikmaals zij bij elkanderen door den nood ofte ordinaire wachten zullen compareren zelfs in het marcheren hun niet en zullen vervoorderen hunne kapiteins ofte korporaals te iniüriëren, slaan, stoten ofte onbehoorlijk aan te spreken in zaken hunder officie rakende op pene van te verbeuren de boete zes guldens boven de arbitrale correctie van de officier dezer vrijheid ende ingevalle van enig dispuut ofte misverstand tussen elk anderen daarop zal worden gelet bij de gemeine officieren om hetzelfde metter minne te accommoderen is't doenlijk.

Item zo haast de klokke zal worden getrokken ofte de horen gesteken 't zij op d' een zijde ofte op d'andere zijde ofte als de wete daaraf bij de corporaals aan hunne gezellen zal wezen gedaan, ter oorzake van enige fouten, overlasten, excessen ofte exacten die enige soldaten ofte vagebonden zouden comen te commiteren binnen deze vrijheid ende jurisdictie zo bij dage als bij nachte, zal iedere ingezetene ende inwoner hebbende de ouderdom hiervoor gezeyd, hem dadelijk zonder weigering, dilay ofte vertrek met zijn behoorlijke wapenen wel voorzien van kruit, ende lood moeten vinden aan ofte omtrent den huize van zijn kapitein ofte korporaal om alsoo gezamenderhand met hunne kapitein te marcheren ter plaatse daar de voorschreven excessen zullen te komen te geschieden ende aldaar den alarm zal wezen gemaakt, op pene ende verbeurte van drij guldens ende het dobbel vandien ten laste van de officieren, waarvan niemand vrij nochte exempt en zal worden gehouden dan den koster en de anderen hiervoren genoemd

Ende alsoo wanneer den alarm kwam te gebeuren bij nachte ten respecte van enige vijandelijke partijen die binnen deze vrijheid ende jurisdictie zouden kommen omme den enen ofte den andere der ingezetenen weg te halen ende nemen tot het extenderen ofte betalen van enige contributien ofte anderszinds, in dijen gevalle zo voorzeid is zal zich ieder een hem laten vinden ten huize van hunnen kapitein ofte korporaal om alsoo gezamenderhand te macheren naar de plaatse daar het van node zoude mogen wezen, behoorlijk voorzien van geweer, poeder ende lood, ten ware zij eerder konden wezen aan de plaatse alwaar den alarm zoude wezen, in welke gevalle zij zulks zullen hebben te doen op pene ende amende als voorzeid is

Item wordt wel expresselijk geordoneerd dat alle kapiteins, corporaals en andere tsij dat zij op de wacht ofte 's nachts patrouilerende zijn niemand een zal vermogen te spreken nochte te schieten tenzij bij ordere ofte consent van degene hun commanderende op pene van tien stuivers te verbeuren voor ieder contraventie

Dan alzo dikwijls gebeurt dat ten tijde van enige alarm ofte aparentie dier sommige blode personen komen gelopen bij hunne kapiteins ofte hunne corporaals om verlof van hun te mogen absenteren op enige speculeuse preteksten ende om daarin te verzien ende vele grote inconvenienten daaruit resulterende te voorkomen wordt bevolen en geordonneerd mits deze aan alle kapiteins en corporaals dat zij hun hebben te verdragen van iemand verlooft te geven ofte licentieren te ware alleenlijk om enige grote merkelijke redenen die de nood zoude mogen vereisen waar op d'officieren wel regarde zullen moeten nemen op pene van contarrie doende daarvoren ieder te betalen vier gulden

ende also in 't aanvallen en de aprehenderen van soldaten vijandelijke partijen ofte vagebonden bij de ingezetenen grote disorders geschieden ende vele insolentien worden bedreven zo ten regarde van ter stond te willen slaan, stoten, schieten ende andersins, latende hun voorstaan elk alsdan meester ende kapitein te wezen, niet achtende nocte achtervolgende de bevelen ande mandementen van hunne kapiteins ende corporaals zo wordt eeniegelijc geinterdiceerd van dusdanige fouten ende excessen te begaan tenderende dikwijls tot grote ongelukken, op pene dat den contraventeur van dien voor dezelve excessen in zijn eigen ende priveeen rechte zal gehouden wezen inne te staan ende te verantwoorden de ongemakken ende de ongelukken daar door te vallen ende zal eenieder ter contratrien zijn kapitein ofte corporaal onderdanig moeten wezen ende voor uitgaande moeten volgen, ende doen zo hem zal worden gecommandeerd ende bevolen op pene van telken reize te verbeuren bij den kwaadwillige drij gulden boven hetgene voorschreven.

Also van gelijke gebeurt dat de ingezetenen van de omliggende dorpen somwijls d'ingezetenen dezer vrijheid ende deze jurisdictie ontboden ende beschrijven om hun 't assisteren zo wordt mits deze wel expresselijc geordonneerd ende bevolen aan de kapiteins ende corporaals niet naar te laten terstond naar dien zij de tijdingen daarvan zullen hebben ontvangen den horen te blazen ende de klokke te doen trekken om te zien hun volk instantelijc bij elkander te hebben, ende alzo ter plaatse daar het van node zoude mogen wezen gezamentlijc ende instantelijc hun te begeven alles op de pene ende verbeurte van drij guldens ten laste vande noncomparant ende het dobbel voor den officier defaillant

Ontbiedende ende bevelende daar beneffens aan d'ingezetenen ende gemeentenaren van alleszijde malkanderen in tijde van nood bij dage ende nocte te assisteren ende bij te staan in alle occurentien des verzocht zijnde om alzo te genoegelijken alle disorderes te voorkomen ende te wederstaan, mits malkanderen daarvan bij tijde doende advertentie ende aanzoek, alles in behoerlijken maniere ende op den voet hiervoren gezeid

Item oft gebeurde dat er iemand van de voorschreven ingezetenen in enen behoorlijke aanslag worde gekwetst zal dezelfde met de gemeintepenningen worden gecureerd

Van gelijken oft daar iemand van dezelve ingezetenen in enigen dusdanigen aanslag doodbleef, welke de heere god wil verhoeden zal deszelfs overleden huisvrouw, kinderen ofte erfgenamen daar voor van de gemeente profiteren de som van honderd gulden eens zonder meer.

Item is ook geordonneerd ende gesloten dat zo wie hem zelve enigen aanslag ofte approche verkecht oft gaat lopen dat hij zal verbeuren ende vervallen in een amende van twelf gulden

Van gelijke zo wie ter wacht often alarm zal komen met een geleend geweir hem niet toebehorende zal verbeuren hetzelfde geweir ende tot dien nog drij guldens

Daarenboven zo wie van de ingezetenen een schietende geweer voor zijn wapenen gebruikt zal schuldig en gehouden wezen altijd hem te verzien van een vierde deel poeder met kogels naar proportie, op d'amende van een gulden en tien stuivers

De corporaals zullen gehouden wezen alle maanden eens op hun respectieve wijken om te gaan ende te visiteren hun volk om te zien of dezelve van geweer, kruid ende lood behoorlijk voorzien zijn op de verbeurte van drij guldens tegen welke visitatie op gelijke pene hem niemand een zal vermogen t'opponeren nochte te weiegeren de selve te laten geschieden

Item zal ieder een verobligeerd wezen zijn wapenen zodanig in staat te doen stellen ende onderhouden dat daar aane niet een mankere op pene dat het contrarie in de visitatie ofte occasie bevonden wordende dusdanigheden hem zal verbeuren de boete van eenen gulden ende tien stuivers

ende also vele insolentien bedreven worden ten respecte vande non observantie van 't gene hun wordt gecommandeerd zo door de kapiteins als corporaals niet achtervolgende de bevelen ende mandementen van dezelfde ende willende daar inne voorzien zo wordt wel expresselijk geordonneerd aan ieder een punctualijk t' achtervolgen ende observeren alle hetgene hier zal worden geordonneerd ende door dezelve gecommandeerd op pene dat degene contrarien doende op het rapport van zijnen officier 't zij kapitein oft corporaal verbeuren zal een som van drij guldens

alle welke voorschreven boeten penen ende ammenden door eenieder inde zelve ofte enige van dien vervallen zijnde dadelijk en zonder enig verdrag zullen moeten goed gedaan ende betaald worden in handen van zijnen kapitein ofte corporaal tot behoef ende profijt van zijne gasten zonder compositie ofte dessnulatie op pene dat dengene weigering doende daar voren dadelijk in zijnen persoon ende goederen zal worden geëxcuteerd zonder daly, waar toe wij dezelve kapiteins ende corporaals met hunne assistenten van nu voor alsdan volkomentlijk autoriseren ende last geven mits deze, zonder wederroepen

alle welke voorschreven besprekselen ende ordonnantien zullen mogen bij ons veranderd ende verminderd worden naar ons goeddunken ende gelegentheid van zaken

Op alle welke bovengeschreven conditien ende besprekselen is hierover vonnis geslagen ter manisse van jonker Peeter Albert De Putz drossaard bij wijsdomme ende gevolgen van Remigius Van Dijck, Antoon Vertommen ende Jan Vande Wauwer, schepenen der Vrijheid van Rumst.

Actum den negensten juni zeventienhonderd vier

onder stond mij present als secretaris ende was ondertekend D. Borcquelmans

'T Hof gene voorschreven aangemerkt ende gezien het advies vant officie fiscaal genegen wezende ter ootmoediger bede ende supplicatie der voorschreven supplianten heeft de voorgeroerde ordonnantie bij hun gemaakt op den negensten dezer maand juni in alle hare punten statuten ende conditien geagreedt ende geapprobeerd, agreeert en approbeert bij deze, ordonneren aan eenieder des rakende hun daar naar precieselijk te reguleren op pene daar bij in ieder artikel gesteld akkorderende aan de supplianten daar over deze tegenwoordige acte. Aldus gedaan binnen der stad Brussele onder het cachet secrete van zijn Majesteit dezen dertienden juni duizend zevenhonderd vier ende was gevidimeerd Grijsper, bezegeld met een zegel van zijne Co.Ma. In roden auwel op een sterre van pampampiere daar op gedrukt ende was ondertekend J. B. Christeyn

Gecollationeerd deze copije tegens den originele reglemente bevonden van woorde tot woorde te accorderen bij mij als notaris ondertekend op den 18 juni 1704 quod attestor

Van Cauwenberghe Nots Pubs 1704

Leo Vermeulen